

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— Jelentés a M. Nemzeti Múzeum könyvtáráról.

A M. Nemzeti Múzeum könyvtára az 1888. évben 3252 kötet és füzet nyomtatvánnyal, 77 kézirattal, 1789 oklevéllel, 19 pecsétlenyomattal és 16 fényképmásolattal gyarapodott: és pedig *ajándékul kapott* 261 kötet és füzet nyomtatványt, 18 kéziratot és 1041 oklevelet és levelet; *vásárolt* 519 kötet és füzet nyomtatványt, 59 db (kötet) kéziratot, 748 darab oklevelet és levelet, 19 pecsétlenyomatot és 16 fényképmásolatot. A beérkezett köteles példányok száma: 2472 kötet és füzet. Könyvek, kéziratok, oklevelek, pecsétlenyomatok, fényképmásolatok vásárlására és kötésre 3824 frt 44 kr., könyvtári kiadványokra 1134 frt 71 kr., összesen tehát: 4959 frt 15 kr. fordított. Az olvasók száma 14,046 volt, kik 26,141 kötet nyomtatványt, 1071 kéziratot és 12,681 oklevelet használtak. A könyvtáron kívül házi használatra 671 egyén 1642 kötet nyomtatványt kölcsönzött ki. Összesen tehát: 14,717 egyén használt 27,382 kötet nyomtatványt, 1071 kötet kéziratot, és 12,681 db oklevelet. A könyvtár állapotáról egyébként a könyvtárór évi jelentése más helyen nyújt tájékoztatást.

A M. T. Akadémia könyvtárának rendezett tudomány-szakai 51-re szaporodtak s összesen 43,330 munkát tartalmaznak.

A M. T. Akadémia könyvtári bizottsága múlt évi december havában elhatározta, hogy a könyvtár könyveiről a szakkatalogusokon kívül egy generalis betűrendes címjegyzék is készíttessék, mely az összes könyvek címeit betűrendben foglalja magában. E határozat értelmében a cédulázás február havában két másoló segítségével megkezdett, április 15-ig mintegy 4,500 könyvről körülbelül hatodfelezer cédula készült.

Ezenkívül a rendes folyómunka is tovább haladt.

A szakkatalogusok köteteinek száma 86.

A könyvtár gyarapodása a járulék-napló kimutatása szerint a következő:

	mű	kötet	füzet	
178 külföldi akadémiával, külföldi és hazai tud. társulattal és testülettel folytatott csere útján	380	363	250	és 6 térkép
Magánosok ajándékából	387	233	231	
30 nyomda köteles-példányai-ból	918	268	736	
Az Akadémia saját kiadványaiból	57	40	77	
Vétel útján	489	884	359.	

Az 1888-ki összes gyarapodás: 2231 mű, 1788 kötet, 1653 füzet, 6 térkép és 163 iskolai értesítő 199 füzetben. Ehhez járul 138 külföldi és hazai folyóirat és ujság.

A könyvtár olvasótermében 1888-ban 8831 egyén 11,899 munkát használt. Házon kívül való használatra 145 egyén 688 munkát kölcsönzött ki. Összesen tehát 8,976 egyén 12,587 munkát használt.

A *kézirattárban* a rendezés főtárgyai ez év nagy részében az Akadémia főtítkári hivatalától 15 év időköreből beküldött kéziratok, pályaművek stb. voltak, melyekből a szakok következőleg gyarapodtak:

Levelezés 4-rétű 1 kötettel.

Régi és újabb írók kézirati művei 12 különböző alakú kötettel.

Történelem . . . . . 11 » » »

Nyelvtani szak . . . . . 8 » » »

Színművészeti szak . . . . . 16 4-rétű kötettel.

A kézirattár gyarapodott Mircse János hagyatékából két kézirati kötet, 41 képpel, 6 térképpel.

Ajándékozás útján dr. Borovszky Samu, Tompa Imre, Dobos Kálmán, Halbik Cyprián uraktól több eredeti levéllel, apróbb kézirattal s a honfoglalás hadjáratát mutató kézirati művel.

Vétel útján: Benkő József «Specialis Transsylvania» czinű kézírata eddig hiányzott kötetével.

A kéziratárt használta benn és künn 33 író és akadémiai tag; csak benn 65 egyetemi hallgató.

— **Jelentés a budapesti királyi magyar tudományegyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1888-ban.** Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Ur! Kegyelmes Uram!

A régi barátságunk és szeretetnek emléke, mely Excellentiádat boldogult nagynevű elődéhez kötötte, mentséget fog találni számomra, hogy az első jelentést, melyet Excellentiádhoz intézek, az ő feledhetetlen nevére való hivatkozással nyitom meg. Az egyetemi könyvtárt Ő tette európai könyvtárrá, s én csak az Ő parancsainak, eszméinek, gondolatainak végrehajtója voltam. Magas látköre, melyből a dolgokat tekintette, magyarázza meg azt, hogy Ő a könyvtárt, mint a tudományosságnak szolgáját, terjesztőjét tekintette, s valóban az Ő rendeleteinek felelt meg a könyvtár akkor, midőn az összes európai nagyobb könyvtárakkal érintkezési pontokat keresett és tartott fen, s minden olyan tudósunk, — nem tekintve, hogy az az egyetem körébe tartozik-e vagy nem, — ki az európai könyvtárakat használni akarta, közvetítőül szolgált, ha ez a segédeszközöket akarta megszerezni tudományos munkálataihoz. Excellentiád az Ő eszméinek, törekvéseinek hagyományosa. A mit Ő kezdett, Excellentiád fogja betetőzni, s kétségtelenül Excellentiád az egyetem könyvtárának ezen törekvését magas pártfogásával előmozdítani kegyeskedend. A magas látogatás, melylyel Excellentiád könyvtárunkat kineveztetése után a legrövidebb idő alatt szerencsétlenül kegyeskedett, az érdeklődés, melyet intézetünk iránt akkor tanusított, magas meglegedésének kijelentése, a jóakaró buzdítás, melyek a tisztikart a megkezdett úton haladásra intette, ösztönül szolgált mindnyájunknak s biztosítékul, hogy Trefort kezdeményezései Excellentiád által fognak e téren végrehajtatni s könyvtárunk jövőre is szolgálatjára állandó a tudósoknak segédeszközeik megszerzésében. És most, Kegyelmes Uram, legyen szabad áttérnem jelentésem főtárgyára: beszámolni Excellentiádnak múlt évi sáfarkodásunk eredményeiről.

Az egyetemi könyvtár a múlt évben is nemcsak a hazai tudósoknak szolgált a külföldi intézetekkel szemben közvetítőül, hanem külföldi tudósoknak és könyvtáraknak is tett szolgálatokat tudományos törekvések előmozdítása körül. Külföldi hírneves biblio-

graphusok, történetírók Bécsből, Hollandiából, a lundi könyvtárból, Németország különböző intézeteiből fordultak hozzánk controvers kérdésekkel, melyekre megadtuk a kellő választ. Codex-catalogusunk alapján egy pár tudományos editionak tettünk szolgálatot. Incunabulumaink közül néhány unicumunk segélyével irodalmi kérdések megoldását mozdítottuk elő s egy az Erasmus iskolájából származott metszvényünk, mely páratlan a maga nemében, külföldön sokszorosított.

Áttérve könyvtárunk gyarapodására és a rendezés menetére, van szerencsém a következőket jelteni:

Az egyetemi könyvtár 1888-ban 1665 művel 2229 kötetben és 397 apró mutatóval szaporodott.

Adományozás útján 1888. évben következő intézetektől és magánosoktól jutott munkák birtokába: a magyar kir. és osztrák cs. kir. kormányoktól, az olasz kir. kormánytól, a magyar országgyűlés mindkét házától, a cs. és kir. közös pénzügyminiszteriumtól, a m. kir. tengerészeti hatóságtól, az országos és fővárosi statisztikai hivataloktól, a bécsi cs. kir. csillagda igazgatóságától, a M. Tud. Akadémia és a bécsi cs. Tud. Akadémiától, a m. kir. Földtani intézettől, a m. kir. Ludovika Akadémiától. A «Franklin» és «Pallasz» irodalmi társulatoktól, a «Segítség» szerkesztőségétől, a szab. Osztrák-Magyar államvasút igazgatóságától, mely a «Journal des Debats» 1888. évfolyamát küldte be, Budapest fővárostól, a soproni kereskedelmi kamarától. Az egyetemek közül a kolozsvárin kívül a következő külföldi egyetemek küldték be 1887/88-diki akadémiai kiadványaikat, u. m.: az amsterdami, christianiai, bordeauxi, leideni, hallei, greifswaldi, koppenhágai, lundi, kielii, strassburgi, bonni, rostocki, utrechti, lemergi és upsalai. — A nyomdák közül a m. kir. állami és egyetemi, a budapesti Franklin-társulat, az aradi, debreczeni, kecskeméti, pozsonyi és nagy-kanizsai küldtek be egyes nyomtatványokat. — A magánosok közül József főherczeg ő fensége, dr. Haynald Lajos bibornok-érsek, Dulánszky Nándor pécsi püspök, Császka György szepesi püspök, Oganowszka Malvina tanárnő Bolognából, Télfy Iván, gr. Sztáray A., Angyal Dávid, id. Szinnyey József, Beke Antal, Marinescu M. A. kir. táblai bíró, Hunfalvy János és dr. Thallóczy Lajos ajándékoztak könyveket a könyvtárnak.

Magát a rendezést illetőleg az 1500 utáni incunabulumok

czímtározása már közelget a befejezéshez, míg a kisebb collectiók czímtározása és számozása befejeztetett. Az apró nyomtatványok közül rendeztetek az iskolai programmok, s ezek czímtározása is munkába van véve. A kéziratok czímtárának első kötete már elkészült s rövid idő alatt a közönség keze között lesz, a II. kötet is sajtó alá adatott.

A személyzetben történt változásokról is meg kell emlékez-nem. Dr. Márki József II-od ör nyugalmaztatását csakhamar követé halála: 1888. július 4-én szenderült át a jobblétre, nem sokáig élvezhetvén a becsületben és szorgalommal betöltött hosszú működés után jól megérdemelt nyugalmát.

Az 1875-diki szabályzat módosítása is Ő Felsége által leg-kegyelmesebben jóváhagyatott. Ezen új szabályzat alapján a tisztviselői kart megillető ötödéves pótlékok szabályozása teljes elin-tézést nyert.

Ügykezelési teendőink vázlata a következő:

A küllöldi egyetemek és tudományos intézetektől 1888-ban eszközölt kikölcsonzéseket a következő jegyzék tünteti föl:

A *bécsi* cs. és kir. *udvari* könyvtártól,

a » » » » *egyetemi* »

a » » » » *hitbizományi családi* könyvtártól,

a » » » » *Polytechnicum* könyvtárából,

a » » » » *udvari és állami* levéltártól

a *berlini* kir. könyvtártól,

a *grácsi* cs. kir. egyetemi könyvtártól,

a *brüsseli* kir. » »

a *Bibliotheca Nazionale-Centrale di Firenze* igazgató-ságától.

a *göttingai* kir. egyetemi könyvtártól,

a *hallei* » » »

a *heidelbergi* » »

a *krakói* cs. kir. » »

a *leideni* kir. » »

a *lipcsei* » » »

a *müncheni* kir. és állami képtártól,

az *Ossolinsky-féle* nemzeti intézettől (Lembergben),

a *poitiersi* nyilv. könyvtártól (Franciaországban),

a *szt.-pétervári* cs. könyvtártól.

Hazai intézeteink s néhány külföldi is, ép úgy, mint a mult évben, nagy számmal vették igénybe könyvtárunkat, viszont mi is több hazai könyv- és levéltárból kölesönöztünk ki tudományos használatra könyveket folyóiratokat és okiratokat.

A helybeli forgalmat s a látogatási jegyeket igénybe vevők foglalkozási ágát a tuloldalón levő táblázatok mutatják ki, megjegyeztetvén, hogy az I. táblázat csak az olvasóterem forgalmát tünteti fel, s a tanári-, a hirlap- s a szakemberek számára fentartott dolgozó szobák forgalma — mely szinte jelentékeny volt — abba nincs befiglalva.

Az a körülmény, hogy a folyóiratok könyvtárának nagyobb termét folyó évben a históriai seminarium vette igénybe, lehetlenné tette, hogy a folyóiratok osztályát délután is nyitva tartjuk. Ezen azonban akkép segítettünk, hogy a folyóiratok délután a dolgozó teremben szolgáltatassanak ki.

A régi s valóban még mindig jelentékeny hiányok pótlásán szolgáló rendkívüli dotáció ez évvel véget ér. De hiányok, Kegyelmes Uram, még mindig léteznek — s én bizom Excellentiád kegyességében, hogy módját fogja találni, hogy a könyvtárnak azok pótlására megadassék a mód.

Hálás elismeréssel kell kiemelnem az orvosi és jogi karokat, melyek a kari alapokból jelentékeny beszerzésekkel gyarapították a könyvtárt.

Nagyméltóságodnak
Budapest, 1888. decz. 31.

alázatos szolgája
Szilágyi Sándor
az egyetemi könyvtár igazgatója.

Az egyetemi könyvtár olvasó-termének forgalma 1888 ban.

Hónap	Olvasók összege	A használt művek szakok szerint										A használt művek összege
		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.	J.		
Január	3107	25	615	161	749	385	124	342	675	420	3496	
Február . . .	3602	16	784	137	765	544	116	418	691	470	3941	
Márczius . . .	2454	13	788	177	697	522	131	343	513	354	3538	
Április	2727	24	645	85	457	469	121	287	566	389	3043	
Május	2013	5	504	130	384	386	71	202	288	303	2273	
Június	488	2	94	14	84	54	16	53	108	118	543	
Szeptember	1452	1	294	60	290	166	59	245	268	179	1562	
Október . . .	5133	12	1161	232	1027	602	203	769	1047	509	5562	
November . .	5775	18	1406	248	1316	684	220	768	1058	442	6160	
Deczember .	4205	7	928	198	1034	488	181	540	784	470	4630	
Összesen . . .	30956	123	7219	1442	6803	4300	1242	3967	5998	3654	34748	

Az olvasó-terem június 15-től szeptember 15-ig zárva volt.

Házon kívül 1402 kikölesönző 3724 művet használt.

Jegyzet. Ez évben összesen 2262 látogatási jegy adatott ki a nagy olvasó terem számára. Ezen 2262 egyén 30,956-szor fordult meg a könyvtárban s összesen 34,748 munkát használt.

Az ellenőrzés a kéréslapok által eszközöltetik, melyek minden este beszédetnek s másnap reggel összeszámolhatnak. Ez által a két táblázat teljesen megbontható statisztikai adatokat nyujt, a mit minden félreértés kiké-
rülése végett szükségesnek tartok megjegyezni.

Sem a dolgozó szoba, sem a hírlap-terem számára nem adatnak ki látogatási jegyek, minthogy ezek az egyetemi tanárok számára mindig nyitva vannak, s a tudósok és kutatók is látogathatják. Ezen termeknek forgalma is jelentékeny s a látogatók száma hozzávetőleg nehány százra tehető.

Az egyetemi könyvtár olvasó-termét látogatók foglalkozási ág szerinti kimutatása 1888. évben.

Jog- és államtudományhallgató	681
Orvostanhallgató	519
Bölcsészettanhallgató	237
Gyógyszerésztanhallgató	11

Hittanhallgató	8
Műegyetemi hallgató	117
Közép- és szakiskolai tanuló	196
Állatorvostanhallgató	22
Jog- és államtudományi szigorló	60
Orvostani szigorló	60
Bölcsészeti szigorló	2
Ügyvédjelölt és joggyakornok	101
Tanár- és tanítójelölt	23
Magánzó	19
Hivatalnok	94
Tanár és tanító	34
Ügyvéd	11
Orvos	16
Lelkész	1
Katonatiszt	3
Kereskedő	5
Mérnök	7
Művész	8
Színész	1
Vegyész	3
Hírlapíró és író	15
Műiparos	6
Gazdász	2
Összesen	<u>2262.</u>

— **Jelentés a szegedi Somogyi-könyvtár állapotáról.**

A Somogyi-könyvtár állapotáról, nevezetesen az 1887—88-dik évi használatáról, a könyvtár gyarapodásáról, úgyszintén a könyvtári munkálatok előhaladásáról jelentésemet a következőkben van szerencsém megtenni.

I. A könyvtár használata.

A könyvtár megnyitásának 5-dik évfolyában az 1887-dik évi július és augusztus hónapok alatt a nagy tisztogatási munkálatok végeztek. A könyvtár állományának egy harmada ezen idő alatt a polczokról leszedetett és minden egyes könyv gondosan kitisztogatva lett.

Ez idő alatt a könyvtári szolgálat szünetelt; de azért tanároknak és tudományos czélból kutatóknak az alkalom meg volt adva arra nézve, hogy a könyvtárt használhassák.

1887. évi szeptember hó 1-jén az olvasóterem megnyitván, f. é június hó 30-ig a könyvtár összesen 239 napon volt nyitva d. e. 9—12, s d. u. 3—6 óráig.

Ezen időszak alatt a könyvtár látogatóinak száma a következő volt:

délelőtt	643 olvasó	(naponként átlag	$2^{165}/_{239}$)
délután	2267 »	(» »	$9^{116}/_{239}$)
összevéve	2910 »	(» »	$13^{42}/_{239}$)

Az olvasók ezen száma d. e. 802, d. u. 2472 s együttvéve 3274 művet használt.

Az olvasók havonkénti számát a következő táblázat tünteti fel:

1887. évi szeptember hó	d. e.	77	d. u.	196	összesen	273
» » október hó	»	105	»	351	»	456
» » november hó	»	48	»	221	»	296
» » december hó	»	40	»	294	»	294
1888. évi január hó	d. e.	32	»	259	»	291
» » február hó	»	57	»	292	»	349
» » márczius hó	»	73	»	172	»	245
» » április hó	»	81	»	226	»	307
» » május hó	»	36	»	163	»	199
» » június hó	»	94	»	129	»	223
Összesen	»	643	»	2267	»	2910 ¹

A fentebb kitüntetett 2910 olvasó közül — foglalkozás és társadalmi állás szerint való osztályozást tekintve — volt:

¹ 188⁶/₇. évben az olvasók száma volt d. e. 670, d. u. 2980, együtt 3150. Napi átlag $14^{42}/_{222}$. Használt művek száma 3336.

188⁵/₆. évben csak a délutáni időszakban az olvasók száma 3860. Napi átlag szám $15^{230}/_{242}$. Használt művek száma 3953.

188⁴/₅. évben az olvasók száma 1763. Napi átlag szám $7^{97}/_{228}$.

188³/₄. évben az olvasók száma 3437. Napi átlag szám $16^{157}/_{205}$.

23 lelkész (használt 73 művet, és pedig 3 hittudományi, 9 jogtud., 3 államtud., 22 történelmi, 17 nyelvészeti s irodalmi és 18 vegyes tartalmú művet).

176 tanár s tanító (használt 303 művet; nevezetesen 1 hittud., 2 jogtud., 12 államtud., 3 orvosi, 75 mennyiségtani, 19 természettud., 4 bölcsészeti, 4 szépművészeti, 2 neveléstani, 22 világtörténelmi, 5 régészeti, 5 egyet. irod.-tört., 5 hazai tört., 7 magyar irod.-tört., 99 class. philol., 5 keleti nyelvészeti, 4 magy. szépirod., 8 könyvészeti, 10 encyclopaediai s 8 vegyes tartalmú művet).

2110 tanuló (használt 2257 művet, nevezetesen: 3 hittud., 46 jogtud., 50 államtud., 14 orvosi, 10 mennyiségt., 232 természettud., 41 bölcséleti, 11 neveléstud., 185 világtört., 3 régészeti, 48 földírat., 45 egyet. irod.-tört., 168 hazai tört., 22 hazai földírat., 369 magy. irod.-tört., 42 class. phil., 3 keleti nyelvészeti, 6 összehasonlító nyelvészeti, 505 magyar szépirod., 19 idegen szépirod., 82 encyclopaediai, 298 vegyes tartalmú folyóiratot és 60 vegyes művet.

4 író (használt 5 művet, 2 államtud. és 3 vegyes tart.)

2 művész (használt 3 művet. 1 szépműv., 1 szépirod. s 1 vegyes tart. művet).

13 ügyvéd s közjegyző (használt 15 művet, és pedig 7 jogtud., 6 államtud. és 2 vegyes tartalmú művet).

3 katona (használt 10 művet, 9 államtud., 1 vegyes tartalmú művet).

7 törvényhatósági tisztviselő (használt 18 művet, 11 jogtud., 5 államtud., 1 szépművészeti, 1 vegyes tart. művet).

112 állami tisztviselő (használt 118 művet, és pedig 1 jogtud., 80 államtud., 1 orvosi, 7 természettud., 6 egyet. irod.-tört., 1 magy. régészeti, 6 szépirod., 2 encyclop. és 13 vegyes tart. művet).

168 magántisztviselő (használt 168 művet, és pedig 2 természettud., 2 tört. 148 magy. szépirod. és vegyes tart. művet).

2 orvos (használt 4 művet, és pedig 2 természettud., 1 tört. s 1 vegyes tart. művet).

2 gyógyszerész (használt 2 szépirod. m.).

4 gazdatiszt (használt 3 természettud., 1 szépirod. m.).

34 építész (használt 36 művet, és pedig 2 államtud., 1 ter-

mészettud., 1 böles., 20 szépművészeti, 2 tört., 4 szépirod., 6 vegyes tart. művet).

81 kereskedő (használt 85 művet, nevezetesen 6 államtud., 3 természettud., 1 szépműv., 1 földir., 44 szépirod. és 6 vegyes tart. művet).

57 birtokos és magánzó (használt 60 művet, nevezetesen 5 jogtud., 7 államtud., 7 természettud., 4 tört., 29 szépirod. s 7 vegyes tart. művet)

112 nő (használt 113 művet, és pedig: 1 államtud., 1 természettud., 6 szépműv., 6 történelmi, 30 magyar szépirod., 11 idegen szépirod. s 56 vegyes tart. művet).

Mint a fentebbiekből kitetszik, a könyvtárlátogatás a múlt évihez képest némileg hanyatlott. E hanyatlás azonban majdnem kizárólag a tanuló ifjúság létszámánál mutatkozik, (1886—87-ben a könyvtárt használta 2559 tanuló), míg ellenben a látogatók többi része az előző évi létszámot felülhaladta. A tanulók látogatásánál e szám apadása abban találja indokát, hogy az ifjúság mindjobban a komolyabb olvasmányok használatára utaltatott.

Megemlítem itt, hogy a könyvtár helyiségeit, berendezését s a kezelés módszerét a lefolyt évben összesen 337 férfi s 164 nő, összesen 501 látogató tekintette meg. E látogatók túlnyomó része idegen volt, s látogatásuk különösen a nyári időszakban volt túlnyomó és tömeges.

Még csak azt jegyzem meg, hogy az olvasókról rendszeres napi és havi statisztika vezetetik, és hogy a kérőlapok összecsomagolva egyelőre megőrzés alatt maradtak.

II. A könyvtár gyarapodása.

A könyvtár törzsállománya az alapító által adományozott 42,000 kötetet haladó gyűjteményből áll.¹ A városi beszerzések és más adományokból a szaporulat a múlt év végeig 7000 kötetet haladó mennyiséget képezett.²

Az 1887—88. év alatt a könyvtári szaporulat-beszerzések és más adományokból 710 műből álló 1481 kötetre rug. A beszer-

¹ Ezen állománynak 947 mű s 1436 kötetből álló 5 nagy ládányi másodpéldánya az alapítónak még 1885. év május havában visszaküldetett.

² E szaporulathból is jelentékeny szám másod és többes példánynya vált.

zések a költségelőirányzatban felvett 1000 frt évi alap terhére eszközöltettek, de ezen alap fedezte egyúttal a könyvkötési kiadásokat is. Így különösen könyvkötésekre összesen 116 frt 75 kr. fordított. ¹ Az alap többi része pedig a tudomány minden szakára kiterjedő új és ódon művek beszerzésére fordított. Az új művek közül különösen a hírlapok és folyóiratok, valamint a füzetes vállalatok említendők, melyek összesen 35 műből állanak, s többnyire a régebbi megrendelések folytatását és kiegészítését képezik. E folyóiratok és füzetes vállalatok a könyvbeszerzési alap nagyobb felét egészen kimerítik.

A beszerzések egyébként a könyvtárban képviselt összes tudománysszakokra kiterjedtek; s e tekintetben egyik főirányul az szolgált, hogy különösen azon szakok hiányai pótoltsanak, a melyek más szakok gazdagságával párhuzamban nem állanak, s a mely szakok az olvasó közönség által leginkább használtatnak.

A beszerzési alapnak elégtelenségénél fogva a könyvtár eddig, valamint a lefolyt évben is aligha érte volna el azt a szép gyarapodást, a melyről fentebb számszerű kimutatást adni volt szerencsém, ha csak egyes adományozók a könyvtár, mint fontos kulturális intézmény iránt nem tanúsítják érdeklődésüket és meleg pártolásukat.

Igy a lefolyt évben a könyvtárt jelentékeny számú művekkel gyarapították :

Nemcsieri Balogh Ágoston nyitra-egyházmegyei kanonok.

A Tary-örökösök Szegeden.

Kispál Sándor Szegeden.

Gábor József Szegeden.

Szluha Ágoston Szegeden.

Szabó Mózes Szegeden.

Iványi István Szabadkán és még számos adományozó, kiknek adományaiért egyúttal hírlapi úton is köszönetet nyilvánítani el nem mulasztottam.

De mindezekén túl fel kell említenem a m. tud. akadémiát mely összes kiadványait mindenkor megküldi, továbbá

a magyar földrajzi társulatot,

a magyar kir. földtani intézetet,

¹ 116 mű 178 dbban, köztük 9 nagy folio.

a magyarhoni földtani társulatot,
 a m. kir. országos statisztikai hivatalt,
 a magyar mérnök és építész egyletet, a fővárosi statisztikai
 hivatalt,

a bács-bodroghmegyei történelmi társulatot stb., melyek tár-
 sulati kiadványaikat, s illetőleg hivatalos közleményeiket a leg-
 nagyobb liberalitással küldik, miért is köszönetemet nyilvánítani
 ez alkalommal is el nem mulaszthatom.

a Szent-István társulat s a

Természettudományi társulat kiadványait a könyvtár-alapító-
 nak az illető társulatoknál tett alapítványa czimén küldi, — a

Magyar történelmi társulat,

a Kisfaludy-társaság, és

a Képzőművészeti társulat kiadványait pedig Szeged város
 alapítványa czimén (az elsőt közvetlenül, az utóbbi kettőt a tanács
 útján) hasonlólag díjtalanul kapja a könyvtár.

Egyes szerzők és kiadók is gyakrabban küldenek a könyv-
 tárnak tiszteletpéldányokat; de másrésről sajnálattal kell kiemel-
 nem, hogy a helybeli sajtótermékeket legtöbbször csak előfizetés
 és vétel útján bírja a könyvtár; s azon törekvésem, hogy a helyi
 sajtó minden terméke egy quasi köteles példány által a könyv-
 tárnak a jövő kornak megóvassék és fentartassék, sikertelen maradt.

III. A czimtározási és rendezési munkálatok előhaladása.

A könyvtár törzsállományából s az időközi (4 év alatti)
 jelentékeny szaporulatból az 1887. évi június hó 30-diki zárlat
 szerint czimtározva volt összesen 14,101 mű 31,426 kötettel.
 (Ebből a városi beszerzés 3204 mű 5213 kötettel.)

E czimtározott állomány 8 fő- és 47 alszakot foglal ma-
 gában.

Az 1887. évi szept. 1-től f. é. június hó 30-ig a Somogyi-
 féle törzsállományból 1326 mű 2805 kötettel, a beszerzésekből
 710 mű 1481 kötettel czimtározottatott. A czimtározott művek túl-
 nyomó része a hittudományi szak két alszakára esik.

E szerint a könyvtár összes állományából *16,134* mű *35,708*
 kötettel czimtározva van olykép, hogy minden mű alap- és szak-
 czimlappal bír, melyek betűsoros rendben tokokban kezeltetnek, s
 minden czimtározott mű a signaturákkal ellátva van.

A még czimtározatlan szakok s illetőleg alszakok a következők :

- A. a. Szentírás, szentírás-magyarázat stb. (csak fele részben).
- A. b. Egyházirodalomtörténeti művek, szentatyák, egyházirók, zsinatok.
- A. d. Hit és erkölcsstan, hitvédelem.
- A. c. Lelkipásztorságtan, egyházi szónoklat.
- A. f. Egyházi encyclopaediák, egyházi folyóiratok s vegyes munkák.
- C. f. Politikai, társadalmi s közérdekű lapok.
- I. e. Miscellaneak, colligatumok.
- I. f. Almanachok, név- és czimtarak, naptárak stb.
- G. d. Nem magyar incunabulumok.
- H. e. Magyar incunabulumok 1711-ig.

Ellenben czimtározva vannak a következő szakok :

A. a. Szentírás stb.	394 mű	687 köt.	636 drb.
A. c. Egyháztörténelem	700 »	1510 »	1424 »
B. a. Jogtört., ész- és nemzetközi jog	133 »	199 »	186 »
B. b. Római jog	45 »	72 »	57 »
B. c. Egyházi jog	554 »	946 »	852 »
B. d. Közjog, közigazgatás	366 »	579 »	526 »
B. e. Magánjog	189 »	309 »	265 »
B. f. Büntetőjog	73 »	120 »	101 »
B. g. Váltó s kereskedelmi jog	25 »	29 »	27 »
B. h. Vegyesek (röpiratok)	322 »	347 »	331 »
C. a. Politika	262 »	339 »	319 »
C. b. Nemzetgazdászatt s pénzügytan	69 »	96 »	96 »
C. c. Statisztika	67 »	226 »	188 »
C. d. Ipar s kereskedelem	83 »	142 »	131 »
C. e. Hadtudomány	83 »	148 »	144 »
D. a. Boncztan	65 »	100 »	101 »
D. b. Kórtan stb. orvosi t., tört.	242 »	376 »	359 »
D. c. Gyógyszertan, méregtan	80 »	103 »	94 »
D. d. Sebészet, szemészet, szülészet	159 »	218 »	224 »
D. e. Törvényszéki orvost., köz- egészségtan	165 »	189 »	179 »
D. f. Folyóiratok, encyclop., tud. értekezések	136 »	404 »	264 »

<i>E. a.</i> Mennyiségtan	166 mű	228 köt.	206 drb
<i>E. b.</i> Fizika, csillagászat, vegytan	299 »	479 »	437 »
<i>E. c.</i> Természetrajz, föld és őslényt., állat-, növény- és ásványtan	557 »	1103 »	1048 »
<i>E. d.</i> Technologia, géptan, építészet	348 »	846 »	834 »
<i>E. e.</i> Gazdaságt., gyümölcsészet, állattenyésztés és gyógyászat	349 »	731 »	681 »
<i>F. a.</i> Bölcsészet és történelem	838 »	1366 »	1288 »
<i>F. b.</i> Széptan és szépművészet	124 »	246 »	233 »
<i>F. c.</i> Neveléstud., nép- és ifjúsági iratok, szaklapok és isk. értesítők	936 »	1783 »	1641 »
<i>G. a.</i> Egyet. és részl. történelem és segéd tud.	1476 »	3757 »	3426 »
<i>G. b.</i> Egyet. műtört., régészet, éremtan	324 »	611 »	572 »
<i>G. c.</i> Egyet. és részl. földirat, utazások, népisme, térképek	611 »	1790 »	1758 »
<i>G. d.</i> Egyet. művelődés és irodalomtört.	319 »	549 »	550 »
<i>G. e.</i> Hazai történelem	1013 »	1550 »	1531 »
<i>G. f.</i> Hazai oklevélt. kor és pecsét.	83 »	134 »	144 »
<i>G. g.</i> Hazai műtört., régészet, éremtan	100 »	142 »	136 »
<i>G. h.</i> Hazai földirat, népisme	126 »	191 »	181 »
<i>G. i.</i> Magyar irodalomtört.	364 »	538 »	529 »
<i>H. a.</i> Görög és latin nyelvtud. szótárak, mythologia	243 »	336 »	313 »
<i>H. b.</i> Görög és latin írók	459 »	922 »	866 »
<i>H. c.</i> Keleti és más idegen nyelvek	319 »	438 »	411 »
<i>H. d.</i> Összehasonlító és modern nyelvt.	297 »	437 »	390 »
<i>H. e.</i> Magyar szépirodalom	1121 »	2035 »	1763 »
<i>H. f.</i> Idegen szépirod. (német, francia, olasz, angol)	811 »	2948 »	2510 »

<i>I. a.</i> Könyvtartan	159 mü	456 köt.	439 drb
<i>I. b.</i> Encyclopaediák, lexikonok	84 >	889 >	911 >
<i>I. c.</i> Vegyes tartalmu folyóiratok, szemlék	204 >	2532 >	2605 >
<i>I. d.</i> Gyűjteményes kiadványok	117 >	1391 >	1155 >
<i>I. e.</i> Miscellaneák	30 >	141 >	130 >

Összesen : 16134 mü 35708 kötet 33185 db.

A címlapok 68 drb 4r. és 77 drb 8r. tokokban kezeltetnek.

Minden szak- és alszokról leltár vezetetik, mely az illető folyószámok alatt szereplő kötet- és darabszámok kimutatását foglalja magában.

A mult évi december hó végeig az iktatóba beérkezett 220 ügyszám, valamint a f. é. június hó végeig beérkezett 105 ügyszerű darab mind elintéztetett.

Ezuttal van szerencsém előadni azt, hogy a jövő évben a címértározási munkálat a most félbemaradt *A. a.* szaknál folytatni fog s a hittudományi szak címértározása remélhetőleg az 1889. év végeig be lesz fejezve. És csak sajnálatomnak adok kifejezést a miatt, hogy az I. sz. terem szekrényeinek a folyosóra leendő kihelyezése, s az említett teremnek ujonnan leendő berendezése tárgyában a tek. tanácshoz 15,278/1886. sz. a. benyújtott javaslatom fedezet hiányában nem érvényesülhetett. Mert e nélkülözhetetlen átalakítás híján mind a hirlaposztály rendszeres felállítása, mind pedig a többi szakoknak czélszerűbb és rendszeresebb elhelyezése és beosztása lehetetlenitve lett. Sőt a könyvtári anyag szaporodása néhány év mulva a szakszerűség rovására oly kényszerállapotot fog előidézni, mely a könyvtár irányában eddig nyilvánult jobb vélekedéseket mindenestre lerontandja.

Ezekről jelentésemet téve, tisztelettel vagyok

Szegeden, 1888. július 1-jén.

alázatos szolgája

Reizner János,

a Somogyi-könyvtár igazgatója.

— **A kolozsvári egyetemi,** a nyitrai püspöki, a pécsi püspöki, az egri érseki, a debreczeni, sárospataki ref. collegiumi, a budapesti ref. colleg., gróf Ráday-féle és más hazai nyilvános könyvtárak 1888-diki állapotáról és forgalmáról nincsenek adataink.

— **Könyvek osztályozása a könyvtárakban.** Nagy könyvtáraknak tudományosan rendezett beosztásra van szükségük, hogy könnyen áttekinthetők legyenek; nem lesz érdektelen alkalmilag bepillantani a különböző módszerekbe, melyek az egyes könyvtárak beosztásainál irányadóul szolgálnak. A British Museum könyvtára például a könyvek osztályozását már a bekötésnél kezdi, különböző színeket alkalmazva a különböző osztályokba tartozó könyvek bekötési táblájánál. És pedig a történelmi művek vörös bőrkötést kapnak, a theologiaiak kéket, a szépirodalmi munkák sárga, a természettudományiak zöld bőrbbe vannak kötve. Megkülönböztetésül szolgál a könyvtári bélyeg színe is; ha vörös, azt jelenti, hogy a könyv vétel útján jutott a könyvtár birtokába; ha kék, hogy a könyv köteles-példány; sárga bélyeg jelzi az ajándékokat. (Archiv für Buchdruckerkunst und verwandte Geschäftszweige Herausgegeben von Alexander Waldow. XXV. kötet 3. füzet 95 l.)

— **Adalék a bakabányai plébánia-könyvtárhoz.** E folyóirat 11 évvel ezelőtt ismertette a körmöczbányai plébánia könyvtár kéziratait. Ezuttal a bakabányai plébánia-könyvtár két ritka ősnymtatványára hívjuk fel a szakférfiak figyelmét, melyekből az első az 1484-diki esztergomi missalet s a másik aquinoi szt. Tamás egy 1492-iki kiadását tartalmazza. A missale colophonja a következő: Finit missale divinor. officior, tam de tempore quam de sanctis cum certis officiis annexis; utputa de transfiguratione dni, de pestilentia et cetera, secundum chorum alme ecclesie Strigoniens., correctumque ac emendatum de consensu ac fauore Reverendissimi in xpo patris ac domini domini Michaeli eppi Milkouienensis ac in pontificalibus vicarij generalis prenominate ecclie Strigoniensis aliorumque dominorum de capitulo, regnante felicissime serenissimo ac invictissimo Mathia hungarorum rege domino nostro gratiosissimo. Anno incarnate deitatis MCCCCLXXXIIIj. die ultima mensis Augusti, in imperiali ciuitate germanie Nurenberga, per Anthonium Koburger incolam prefate civitatis. Ad laudem dei eiusque genitricis perpetue virginis, cui honor et gloria in eternum. Amen. Ez látható pirossal nyomtatva, egy czimlapnélküli, de különben ép, szép, érczesattos sarkú préselt bőrkötésbe kötött, nürnbergi nyomású missale végén a *bakabányai* r. kath. parochián. A missale elején írott lap áll 1495-diki bejegyzéssel;

— hátulján is azon kori néhány írott lap, külön szertartási imákat tartalmazó. Ezen 1495-diki bejegyzés egyúttal történelmi adat is és így hangzik: «Anno 1495. pestis generalis fuit.» A missale ezen *példányát* Knauz Nándor: Libri Missales et Breviaria című munkájában nem említi. Van még ugyanitt egy hasonló nyomású és kötésű könyv: *Aquinoi sz. Tamás* munkái, az írott egykorú bejegyzés szerint 1492-ben végrendeletileg hagyományozva «Dominus Benedictus» által a bakabányai (Bucancensis) ecclesiának. Ép kötésű, s szép példány, de szintén czimlap nélküli. *T. K.*

— **Könyvek Váradi Ötvös Pál hagyatékában 1629-ben.**

A soóvári Soós család levéltárában van egy igen érdekes leltár, mely egy nagybányai polgár hátrahagyott ingóságait sorolja fel, s bennünket annyiban érdekel, a mennyiben régi magyar könyvekről is tesz említést. A leltárt a nagybányai városi tanács vette fel 1629. június 13-án, midőn a hagyatékot Ötvös Pál kiskorú fiának Jánosnak gyámja, Gyulai Gergely városi polgár vette kezelése alá. Ötvös Pál Nagybánya vagyonosabb polgárai közé tartozhatott: két háza volt a felsőbányai és hídutczában, s e házakban értékes ingóságok tekintélyes számmal; készpénz, arany és ezüst ékszerek — csak gyűrű 32 darab — billikomok, asztali készletek, gazdag ruhatár, háziszerek nagy készlete, a pinczében telt hordók stb. Mindezek élénk és kedvező képet nyújtanak egy kisvárosi vagyonos polgár háztartásáról. S hogy e háztartás kellékeiből a könyvek sem hiányoztak, — bár számuk a lehető legszegényebb — arról a leltár következő rovata tanuskodik:

Könyvek:

Vagion 1 Musculus, Commentarius in Genesim.

Másik Enarratio Philippi Melanchtonis etc.

Harmadik egy *magyar Bonifinius*.

Negyedik egy Cantionalis avagi impr. (?)

Eöteödik Quinque libri Moysi.

Hatodik Explicatio symboli apostolorum.

Hetedik egy *visoly cöregh biblia* in folio, rezes.

Nyolczadik egy Psalterium.

Kilenczedik *Herbarium, magiar.*

Ime egy XVII. századbéli városi polgár könyvtára: kilencz kötet könyv, jobbára vallásos munka; s ezek között *három* két-ségkívüli *régi magyar nyomtatvány*. A *magyar Bonfinius*

tudvalevőleg *Heltai krónikája*, mely egyike kora legkedveltebb olvasmányainak. A *vízszolyi biblia*, *Károlyi Gáspár* híres fordításának első kiadása, szintén nagyon el volt terjedve, miről a maig fenmaradt példányok száma is tanuskodik. Érdekes volna tudnunk, hogy a magyar *herbarium Melius* 1578-diki füveskönyve-é, vagy *Bejthe István* 1584-ben kiadott kis füzete, melynek ma már csak két példányát ismerjük. Az, hogy a leltár *herbarium* címmel említi, az előbbire enged következtetni. A mi a többi hat könyvet illeti, nincs-e azok között is egy pár magyar nyelvű munka, nem mernők eldönteni. A *Cancionalis* talán Heltai Historias énekes könyve, s a Psalterium neve alatt nagyon könnyen lappanghat az ő zsoltárfordítása. Heltai Gáspárnak Nagybányával sűrű összeköttetése volt, a mit az is bizonyít, hogy 1553-ban kiadott Catechismusát *Szentgyörgyi Péter deák nagybányai kamarásnak* ajánlja; ekkép kiadványai meglehetősen el lehettek a városban terjedve.

Musculus Commentarius hihetőleg az 1620-as évek elején író Musculus Farkas kassai pap ismeretlen munkája, kitől Szabó Károly három latin művet sorol fel. Mindezek Melanchton Enarratiojával együtt birtokosuk erős protestáns érzelmeiről tesznek tanúságot, a minthogy Nagybánya e korszakban egyik erős fészke a protestantizmusnak az északkeleti részeken.

A kis könyvgyűjtemény további sorsát érdeklőleg megjegyezzük még, hogy a leltár végén olvasható följegyzés szerint a gyám, Gyulai Gergely 1633-ban a városi tanács előtt beszámolt a reá bízott ingóságokkal, s így azok az örökös: Váradi Ötvös János birtokába mentek át.

Sch. Gy.

— **Egy kassai harangozó könyvtára 1580-ból.** Ha Kassa városa levéltárában Henselius János harangozónak nem marad egyéb nyoma, mint könyveinek alább közölt lajstroma, úgy bizonyára helytelen fogalmat alkotnánk személyéről vagy arról, hogy mint jutottak e könyvek kezei közé; élete folyását — legalább részben — ösmerve, a dolognak természetes magyarázatot adhatunk.

A kassai iskolában a XVI. század utolsó harmadában három tanító működött: az igazgató (rector) s a magyar és német segéd-tanító (collaborator) 1571-ben Henselius János viselte az egyik — valószínűen a német — segédtanító tisztségét évi 24 frt fizetésért, a szálláson s ételmezésen kívül.

Ekkor felmondanak neki; feltűnő, mint váltják föl a kassai iskolában rövid időközökben egymást a tanítók; Fraknoi¹ 84 évi időből 34-et sorol fel; de többen voltak; ez okozza, hogy a tanács a felmondás idejét (1560.) szabályozza s azt kölcsönösen három hónapban állapítja meg. A tanítók e gyors váltakozásának oka nemzetiségi és vallásbeli forrongásokban, másrészt a tanács s a papság tulságos beavatkozási jogában rejlett.

Mivel szolgált reá Henselius, hogy hivatalából kitétek, nem tudjuk; 1575-ben már az egyház harangozója, a ki egyszersmind az anyakönyveket, a házassultak s halottak névjegyzékét is vezette s ezt a város tanácsának évenként bemutatta. Meghalt 1580. márczius 15-én.

Ime könyvtára az egyes könyvek becsarával együtt:

Ordo librorum Johannis Henselii.

Lutheri in Genesin, in folio, duo libri fl. 3.

Adagia Erasmi fl. 2. d. 50.

Opera L. Annaei Senecae fl. 2.

Opera Ciceronis tomi novem in quarto fl. 4.

Opera Homeri graece, duo tomi in quarto fl. 1.

Opera Homeri eadem latine, duo tomi in quarto fl. 1.

Opera Plutarchi de vitis illustrium, duo tomi fl. 1. d. 10.

Vita Philippi Melanchthonis d. 40.

Polydori Virgilii tomus 1. in quarto d. 40.

Julii Caesaris tomus unus, in quarto d. 50.

Macrobbii Ambrosii tomus unus in quarto d. 40.

Horatius et Martialis simul d. 60.

Ovidii de amatoria; item Catullus, simul d. 50.

Budeus. de Asse d. 60.

In Cornelium Annotationes. Item Annotationes in Caium Iulium d. 40.

Theocriti Idyllia graece et latine d. 40.

Interpretatio Sophoclis cum Euripide d. 50.

Hesiodi opera cum Theognide et poëmatibus Pithagorae d. 50.

Euripides tragicorum d. 50.

Deogenis (*így!*) Laertii d. 40.

De re rustica libellus d. 50.

Iustinus historicus et Q. Curtius d. 60.

¹ «A hazai és külföldi iskoláztatás történetéhez a XVI. századbaan.

- Suetonius d. 40.
 Lucanus cum Catone d. 35.
 Senecae Tragoediae d. 40.
 Siliii poëmata d. 35.
 Caii Plinii secunda pars d. 32.
 Crispi Salustii de L. Sergii d. 32.
 Angeli Politiani Epistolae d. 35.
 Ludovici Vivis de disciplina d. 40.
 Johannis Sacrobusti Sphaera d. 32.
 In Epistolam Pauli ad Gal. Comment. Lutheri d. 40.
 Philip. Melan. in epist. ad Rom. d. 40.
 Sophocles graece d. 50.
 Cosmographia Apiani d. 32.
 Mathesius de vita Lutheri d. 40.
 Opera Homeri latine d. 50.
 Aristoteles de natura animalium latine d. 40.
 Pindarus graece d. 32.
 Demosthenes graece et latine d. 28.
 Aristoteles Politicorum graece d. 25.
 Phisica Aristotelis graece et de mundo d. 25.
 Dionisius de orbe et Iohan. Sacrobust. de sphaera d. 25.
 Demostenes graece d. 25.
 Pomponius Mela d. 25.
 Geographia Ptolomei d. 32.
 Constructio Ptolomei et Sphaera Sacrobust. d. 25.
 Euclidis Elementa geometria d. 10.
 Astronomia Iohannis Ispalensis d. 20.
 Kivül: Estimatio librorum Iohannis quondam Hensilii, qui fuit campanator ecclesiae, exhibita die 22. Martii, anno domini 1580.

Ifj. Kemény Lajos.

— **Calepinus egy 1588-iki kiadása.** Adalék Szabó Károly RMK-ához. (305. sz.) Hull, 1887. június 10-én. — Mióta Szily Kálmán úr figyelmessé tett Calepinus lyoni kiadásaira, éber szemmel kísértem a könyvpiacot s ime néhány nap előtt sikerült is egy párisi könyvkereskedő útján a szótár egy ismeretlen kiadását megszereznem. A könyv nagyivréti és 2 számozatlan levélből és 1153 számozott lapból áll; az utolsó számozatlan lap üres.

A cím eleje ugyanaz, mint az 1585-diki lyoni kiadásé s így

szól: Ambrosii: *Calepini*¹ | Dictionarivm | *Decem Lin-gvarvm*, | Nuper hac postrema editione quanta maxima fide ac diligentia fieri potuit, accu-ratè emendatum, multisque partibus comulatum, et aliquot | milibus (igy!) vocabulorum locupletatum. | *Vbi Latinis Dictionibus Hebraeae,* | Graecae, Gallicae, Italicae, Germanicae, et Hispanicae, itemque nunc primo et | Polonicae, Vngaricae, atque Anglicae adiectae sunt. Az 1585-diki czimének többi része nincs meg a jelen kiadásban. A szöveg alatt egy majdnem 14 centiméter magas fametszet van, mely egy város kapuját ábrázolja, a kapuban Sámsonnal jobb vállán és bal hóna alatt Saza városának kapuszárnyaival, melyeknek élén a következő jelmondat áll: Liber-tatem meam mecum porto.

A fametszet alatt:

Lugduni,
Sumptibus Sib. A Porto.

—
M.D.LXXXVIII.

Cum Privilegio Regis.

A második lap üres. A harmadikon «Typhographvs | Candido Lectori. | S. D.» mely ajánló levél a negyedik lapon végződik ilyképen:

Vale. Lugduni. M.D.LXXXV.

Az «Extrait du Privilège du Roy», továbbá Calepinus élete és ajánló levele, valamint az Onomasticon nincsenek a kiadásba fölvéve.

A szótár az első számozott lapon kezdődik. Valamennyi betű első initialeja lombozattal és mythologiai alakokkal diszített fametszet. A szótár első lapján felül ugyanaz a fölirat és jegyzet áll, (Calepini . . . . . locorum censura.) mint az 1585-diki kiadásban.

Összehasonlítottam a Szily úr akad. értekezésében (a 6. és 7. lapon) közlött 23 magyar szót a jelen kiadással, s itt-ott némi csekély eltérésre akadtam, de ez meglehet, hogy a másolás hibája. Azt sejttem, hogy az 1588-diki kiadás az 1585-diki szedés változatlan lenyomata.

Példányom szövege teljesen ép, de a papiros egészen megfakósodott és vízfoltos a könyv valamennyi lapján.

Közli: *Kropf Lajos.*

¹ A dült szók vörös festékekkel nyomtatva.

— **Adalék Lorántffy Zsuzsánna fejedelemasszony irodalmi működéséhez.** I. Rákóczy Györgyné Lorántffy Zsuzsánna neve nem ismeretlen az irodalomban. Gyulafehérváron 1641-ben jelent meg «Mózes és a Propheták» stb. cz. vallásos munkája, melynek tartalmát «mások jó példaadásával az szent Irásnak gyakor olvasása között» szedegette össze. E művet Szabó Károly «Régi Magyar Könyvtár» I. kt. 716. sz. alatt ismerteti, azontul a Lorántffy Zsuzsánna nevével, mint szerzőével többé nem találkozunk.

Az itt közlendő levél azt mutatja, hogy a fejedelemasszony irodalmi munkássága nem szűnt meg a fentebbi mű közrebocsátásával. Vanoviczai János fehér barát e levelében Lorántffy Zsuzsánának a *Szent Léleknek származásáról* irt theologiai munkájáról emlékezik. De hogy ez megjelent-e valaha nyomtatásban, arra kielégítő választ nem adhatunk, minthogy még egy példánya sem került elő, viszont — tudtommal — az irott példány is elveszett. Nem lehet arra sem gondolnunk, hogy talán más irta a kérdéses munkát, mert a levelíró fehér barát határozottan a fejedelemasszony ő nagysága irásának mondja, a melyet Rómában tudós embereknek megmutatván, ezek nem győztek eleget csudálkozni a szerző «szép okosságán» s csak azt sajnálták, hogy nem ismeri azt a hitet, melyet Krisztus szerzett s «melyben üdvözülnek most is az igaz keresztyének». — Abból a körülményből azonban, hogy e könyvet Rómában is olvasták és megértették, azt kell következtetnünk, hogy latin nyelven volt írva, vagyis, hogy a csak magyarul tudó fejedelemasszony — talán udvari papjával — latinra fordíttatta.

Lehet, hogy idővel erre vonatkozólag többet sikerül megtudnunk, addig is szolgáljon tájékoztatóul e levél :

«Alázatos szolgálatomnak ajánlása után szerencsés hosszú életet és minden jókat kívánok Istentől ő szent felségétől, nagyságodnak adadni. Kegyelmes asszonyom, ide érkezvén Rómában, a ngod velem, alázatos szolgáljával sokszori nyujtott kegyelmességéről itt sem akartam feledékeny lenni, hanem ez alázatos írásom által tudósítani, hogy szenvedhető egészségben és szerencsésen érkeztem szentséges pápa eleiben; megadván ő szentségének a felséges két királynak és más fejedelmek leveleit, kegyelmes válaszom lött ő szentségétől, mindazonáltal hertelen innit ki nem indulhatok. Még itt leszek és ezután is Istent imádok, hogy ő szent

felsege adja meg azt ngodnak, a mit leginkább kíván ngod és azt, a mit én kívántam ngodnak és most is kívánok ő szent felségétől, lölkének örek üdvességét. *A ngod írását, melyet adott ngod énnékem Szent Léleknek származásáról*, magammal ide hoztam és mutattam tudós embereknek, kik megdicsérvén és csudálkozván a ngod szép okosságán, szánakoztak, kívánván velem együtt, hogy Isten ő szent felsége engedje meg ngodnak azt a hitet megösmérni, melyet szerzett Krisztus urunk és a melyet praedikáltott szent Pál itt Rómában és az egész világon több szent apostolok és Istennek szerető tanítványi, és melyet követtek és tartottak a szent atyák és melyben üdvözülnek most is az igaz keresztények. Sokszor sohajtok, járván a szent helyeket, kívánván, hogy ngod látna római dolgokat és sok szentségeket, kiket látván, lehetetlennek tartom, hogy ngod azt az utat nem követnie, a mely vihet az öröken való boldogságra : és hogy az utat ott is megösmérhetné ngod, kerestesse fel a *Christusnak követéséről Kem-pis Tamás által íratott és Pázmány Péter által magyarrá fordítottatott könyvecskét*, azt olvasván nagy lölki vigasztalására leszen ngodnak. Elsőben nem minden fog tetszeni, de ha ngod megköstolja annak édességét és belső lölki hasznát, annyira megszereté, hogy nem fogja győzni eléggé olvasni. Adja Isten, hogy innit kimenvén találjam ngodat kedves, szerencsés és jó egészségben szerelmes méltóságos fejedelmi fiával, unokájával és kedves menyivel ő ngokkal egyetemben, sokan kívánják azt velem együtt, itt Rómában. Éltesse Isten ngodat sok esztendeig kedves és jó egészségben. Rómában die 21. Junii, anno 1658. Ngodnak még él alázatosan szolgál Vanoviczi Páter János feir Barát. P. S. Azon a földön való szerzetünk páteréhez alázatosan kérem ngodat, mutassa minden kegyelmességét, az ur Isten megáldja ngodat meg is fizeti ngodnak. én is, ha Isten éltet meg szolgálom ngodnak.»

Kívül : Tekintetes és ngos Lorántffi Suzsanna asszonynak, méltóságos erdéli fejedelem asszonynak, nekem kegyelmes asszonyomnak.

Közli : *Illésy János.*

— **A gróf Sztáray-család oklevéltára.** Oklevélpublicatióink száma egygyel szaporodott; a családi oklevéltárak monumentális köteteihez, a Zichy- és Károlyi-codexekhez egy harmadik főuri család oklevéltára járul, a Sztáray-codex, — teljes czimén : *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray csa-*

lád oklevéltára, melynek első kötete Nagy Gyula gondos szerkesztésében gróf Sztáray Antal bőkezűsége folytán ez év elején látott napvilágot. A 74 ivre terjedő kis negyedréti vaskos kötet a gróf Sztáray család őseinek, a Nagymihályi nemzetségnek legrégebb történetére vonatkozó okleveleket és iratokat tartalmazza; az általa felölelt időszak 1234-től Nagymihályi János ungi főispán halálának éveig, 1396-ig terjed. A nemzetség e korbéli legkiválóbb alakjának a nikápolyi ütközetben bekövetkezett halálával bevégeződik az egyenes, ősi ág története; az ifjabb mellékág lép előtérbe, s az erre vonatkozó írott emlékek a második kötet tartalmául vannak szánva. A codex anyagának zöme a grófi család nagymihályi levéltárából került ki, de más levéltárakból is fel lettek véve oly iratok, melyek a családi levéltár adatait kiegészítik. Így az Országos levéltár, a Nátafalussy és Csicsery családok levéltárai számos oklevéllel, a Lónyayak deregnyei levéltára és a leleszi konvent levéltára oklevélkivonatokkal járultak a családi archivum hézagainak pótlásához. A közzétett oklevelek száma 350 darabra rug, mikből az Árpád-korra 31 drb, az interregnumra 1, I. Károly uralkodására 54 Nagy Lajos korára 176 s az utolsó 15 évre (1382—1396.) 70 db esik; 40 kivételével, miket régebbi publicatiókból ismerünk, mindannyia kiadatlan. E tekintélyes szám legnagyobb része természetesen családtörténeti jelentőségű s túlnyomólag birtokviszonyok rendezésével foglalkozván, a régi magyar jogélet tanulmányozójára birhat különös érdekl. Nem hiányoznak azonban a köztörténeti vonatkozásúak s — bár aránylag kevesebb számmal — olyanok sem, melyek művelődéstörténeti szempontból méltók a kutatók figyelmére. Mindezekről részletesen beszámolnunk nem tartozik feladataink közé; olyan adatot, mely könyvészeti vagy hasonló szempontból érdekelne bennünket, fájdalom, nem találtunk a kötetben; talán azt az egyet említhetjük meg 1336-ból, mely a zemplénavarmegyei Nagymihály helység iskolaházának emlékét megőrizve, a középkori iskolázás topografiájához járul szerény adalékkal.

A publicatióban követett módszerről csak dicsérettel emlékezhetünk meg. Nagy Gyula egyik főrészesze volt ama mozgalomnak, mely a régi, Fejér-féle modornak hadat üzenve, mindinkább szaporodó kiadványainkat a modern külföldi publicatiók színvonalára törekedett emelni. Az elveket, miket e kérdésben annyiszor hangoztatott, most alkalma volt érvényre juttatni, a mit meg is tett

azzal a szigorú következetességgel és pedans pontossággal, mely nélkül jó oklevél-közlést ma képzelni sem lehet. Eljárásáról az előszóban ad számot, s ez az interpunctióra és helyesírára vonatkozólag körülbelől ugyanaz, a mit a Monumenta Vaticana szerkesztői is követtek; figyelemreméltó az az ujítása, hogy az okleveleket könnyebb áttekinthetőség és használhatóság céljából *egyreszeire tördeli*, s kikezdésekkel közli. Ez, és az egyes oklevelekben előforduló időmeghatározásoknak a lapszálon való megoldása — a Monumenta Vaticana ezt a lap alsó végén jegyzetben teszi — nagy mértékben megkönnyebbiti a tájékozódást a hosszú ítéletlevelek s egyéb oklevelek rengeteg betűhalmazában, s a gyakorlati alkalmazásban igen életrevalónak bizonyulván, remélhetőleg rövid időn közkeletűvé fog válni. Meg kell emlékeznünk a jegyzetekről is, melyek az oklevél alakja és anyagának leírását, provenientiáját adják, de némelyikük egy-egy birtokviszonyt, genealogiai vagy más kérdést tisztázva egész kis értekezéssé növi ki magát.

Ha még a kiállítás diszéről, a kötethez mellékelt 7 darab pompás fac-similéről és a pecsétrajzokról — mik mindannyian a Maecenásnak gróf Sztáray Antalnak áldozatkészségét dicsérik — megemlékezünk, mindazt elmondtuk, a mi e folyóirat szűk keretén belől e valóban mintaszerű kiadványról elmondható volt, mely ha az oklevél-publicatiók nagy tömegében méltókép csatlakozik a Monumenta Vaticana impozáns sorozatához, a családi oklevéltárak között mindenesetre joggal követelheti magának esin és tudományos felszerelés tekintetében az elsőséget.

rr.

— **Ritka magyar könyvek londoni könyvpiaczon.**
London, mint könyvpiacz, kétségkívül most is a legelső helyet foglalja el. Természetes oka ennek egy részről azon számos dús-gazdag és jómódú könyvkedvelő, kiknek falusi otthonja mind megannyi gazdag könyvtárral ékeskedik, de más részről azon körülmény, hogy az angolok már az egész XVIII. században nemcsak régiségeket, műtárgyakat és képeket, de nagy számban értékes könyveket is gyűjtöttek, mely gyűjtemények elhalálkozás és örökségi osztály folytán ismét a londoni piacon kerülnek árverés alá. Magától értetődik, hogy ily nagyszabásu forgalomban, nem hiányoznak sem a nagy berendezésű árverező czégek, melyek közül az 1744-ben alapított Sotheby, Wilkinson és Hodge czég a legelőkelőbb, sem pedig az

antiquar könyvkereskedők, kik közt Quaritch Bernát a legelső. — Tán érdekekkel birhat néhány hungaricum árát felemlíteni, melyek Quaritch utóbbi katalogusaiban előfordultak. *Maximilianus Transilvanus, De Moluccis insulis, etc.* (A salzburgi cardinalis érseknek ajánlva) *Coloniae in aedibus Eucharij Cervicorni, 1523. mense Ianuario.* 12 mp. 12 levél + 1 fehér lap, a czim fametszetű keretben. Szép, arany metszésű, vörös bőrbe kötött példány ára £ 40 (= 480 frt). — *Thwroc Ioa., Chronica hungarorum. In incl. terre Moraviae civitate Brunensi, etc. 1488. die 20 Marcij. kis folio.* Szép példány, régi vörös bőrkötésben. Ára £ 63 (756 frt). — *Thwroc Ioa. chronica hungarorum. Impress. Erhardi Ratdolt etc. Augustae Vindel. Imprensis siquid. Theobaldi Feger concivis Budensia 1488.* A jól tartott példányban a fametszetek szinezve, régi fatáblákba kötve. Ára £ 24 (= 288 frt). — Egy másik kevésbé jól megtartott, vizfoltos példány ára £ 18.18.0. (= 226 frt) — *Magyar czimerkönyv.* Insignia Spectabilium perillustr. ac Nobilium Familiarum Inelyti Regni Hungariae, Decades VI. egy 4 rétvű kötetben 60 czimertábla és 6 czimlap. Félbőrkötés, 1748-ról datálva. Év és hely nélkül. Ára £ 7.7.0 (= 88 frt) — Egy londoni árverés alkalmával nemrég Heltai krónikájának egy példánya (RMK. I 118.) került eladásra. Gray Henry könyvtáros (Leicester Square) catalogusában pedig Joach. Ringelb Fortius «De Ratione Studii» (RMK. II. 774.) című könyve volt eladásra hirdetve.

E.

Corrigendum. Szabó Károly «*Régi Magyar Könyvtára*»-ban Siderius *Catechismus*-ának egy régibb kiadása «H. n. 1579.» alatt fordul elő (RMK. I. 297.); de a váradai 1642-diki kiadás czime szerint (RMK. I. 733.), e könyvet «régén a jó emlékezetű Lipsiai Pál is nyomtatta», az 1579-diki kiadás tehát debreczeni nyomtatvány. Továbbá: *Magyar országnak mostani állapotjáról egy Hazája Szereteo igaz Magyar Embernek Tanatlsása.* Nyomtatott MDCXXI. Esztendőben, 4r. 63 lapból álló munkát Szabó Károly (RMK. I. 517.) csak Piringer és Thewrewk 1838-dik évi pozsonyi kiadása után ismerteti s megjegyzi, hogy ezen munkának egyetlen egy teljes példánya, a bécsi csász. udv. könyvtárban őriztetik. A szakférfiak érdekében constatáljuk, hogy ezen munka a bécsi udv. könyvtár nyomtatványai közt nem található, hanem a kéziratárban a 8884. sz. latin kézírathoz van kötve és ezen jelzet alatt a latin kéziratok közt keresendő.

— **A Magyar Nemzeti Múzeum levéltára** 1888. évben ajándékozás útján 5 drb oklevéllel, 1 fényképpel és 1 pecsétlenyomattal, vétel útján 748 drb oklevéllel és 19 drb galvanoplasztikai pecsétlenyomattal, s letétemény útján 1036 drb oklevéllel gyarapodott. Az új szerzemények között legbecsesebbek gr. Széchenyi Istvánnak titkárához, Tasner Antalhoz intézett levelei, számszerint 587 drb levél 34 melléklettel, melyet a M. Nemz. Múzeum a M. Tud. Akadémia hozzájárulásával 1200 frtért szerzett meg. Ezt kiegészíti gróf Széchenyi Ferencznek István fiához intézett búcsulevele és Széchenyi István Döblingből 1858. nov. 3. a M. Tud. Akadémiához intézett levelének másolata, amaz Zichy Antal, ez Majláth Béla könyvtárór ajándéka. Deák Ferencznek, br. Eötvös Józsefnek, Fáy Andrásnak, br. Kemény Zsigmondnak Wachott Sándornéhoz intézett leveleit, továbbá egy br. Eötvös által kibocsátott aláírási ívet és Eötvös egy kéziratföredékét a könyvtár özv. Wachott Sándornétól szerezte meg. Czímerlevél 3 van az új szerzemények között: a Balta-családé 1760-ból (másolat), a Jakubiczka-családé 1781-ből és Baldacci Antal osztrák bárói diplomája 1814-ből; megemlítjük itt még Rákóczy Zsigmondnak 1607. jún. 12-dikén Chiki Simon részére adott székely nemesítő oklevelét és a Cottmann Antal magyar indigenátusáról 1765-ben kiadott oklevelet.

A letétemények között első helyen kell megemlékeznünk a gr. Forgách-család újonnan beküldött iratairól, mely sok becses adattal járul a M. Nemz. Múzeumban elhelyezett családi levéltár kiegészítéséhez. Ez iratokat dr. Szádeczky Lajos egyetemi könyvtártiszt és a M. Tört. Társulat titkárségéde ismertette a «Századok» 1887. folyamában; végleges rendezés a következő számbeli adatokat eredményezte:

XIII. száz.	3 er.,	6 más.	=	9 drb.
XIV. »	5 »	6 »	=	11 »
XV. »	7 »	7 »	=	14 »
XVI. » m. v. e.	1 »	4 »	=	5 »
» » m. v. u.	— »	—		43 »
XVII. »	—	—		543 »
XVIII. »	—	—		168 »
XIX. »	—	—		3 »
Elenchus	—	—		26 »

Összesen : 822 drb.

A gróf *Berényi*-család letéteményét *gr. Berényi Ferencz özvegye* 7 db oklevéllel egészítette ki, melyek közül a család 1655. júl. 29-diki keletü bárói, és 1720. április 5-én átadott grófi diplomáit emeljük ki.

Marczinfalvi Dobos Kálmán honvédszázados családi levéltárát a M. Nemz. Múzeumban szándékozáva elhelyezni, első részletül 107 drb oklevelet küldött be, miknek legrégebbe egy V. István korabeli (1270 -- 72) évnélküli eredeti oklevél.

A családi levéltárak egy másik, rendkívül becses acquisitioja: a *neczpáli Justh-család* levéltára, most van rendezés alatt. — A középkori anyag már majdnem teljesen ki van választva: az eddigi eredmény 531 drb mohácsi vész előtti oklevél, és pedig 5 drb árpádkori (a legrégebbe 1282-ből), 37 drb XIV. sz., 356 db XV. sz. és 136 drb a XVI. század első negyedéből. Részletes ismertetésére csak a végleges felállítás után terjeszkedhetünk ki. A levéltár okleveleinek száma körülbelül 1300-ra rug; ez összeget a föntebbi számokhoz adva, a M. Nemzeti Múzeum levéltárának 1888-diki szaporodása meghaladja a 3100 darabot.

— **A Lugossy- és Vitál-könyvtár.** Néhai Lugossy József és Vitál Alajos könyvtárát, melyekből, mint olvasóink tudják, az első ritka régi magyar nyomtatványokat és unikumokat, a második pedig, hazai történeti forrásmunkákat tartalmaz, megvette Dobrovsky József jőnevű fővárosi könyvtáros, ki a könyvek elárúsításánál első sorban a fővárosi nagy könyvtárak igényeire volt tekintettel s ezeknek engedett a könyvek kiválasztásában elsőbbséget. Ezen eljárást részünkről üdvözljük és örvendünk, hogy a könyvtárak tudományos érdekei a könyvtáros üzleti érdekeivel találkozott és mind a két fél megelégedésére megoldást nyertek. Kívánjuk, hogy ezen eljárást más fővárosi antiquariusaink is kövessék.

— **Pulszky Ferencz félszázados akadémiai jubileuma.** Pulszky Ferencz, a Nemzeti Múzeum igazgatójának 50 éves akadémiai jubileumát a Nemzeti Múzeum tisztviselői is megülték. Ez alkalomból f. é. szept. 7-én, mint a választás évforduló napján, az intézet tisztviselői testületileg jelentek meg Pulszky Ferencz lakásán, hol *Frivaldszky* János múzeumi aligazgató ékes szavakban tolmácsolta a tisztviselők érzelmeit és szerencsekívánatait. — Abból indulva ki, hogy a M. Tud. Akadémia 250 tagjai között ez idő szerint csak ötnak jutott osztályrészül azon szerencse, hogy

tagságuk 50-dik évfordulóját megünnepeljük és pedig Udvardi Cserna János levelező, Barabás Miklós levelező, Tóth Lőrincz rendes, dr. Brassay Sámuel tiszteleti és Kacs Kovics Lajos levelező tagoknak, ezekhez járul most Pulszky Ferencz tiszteleti tag, ki 50 éves akadémiái tagságából 10 évet az irodalmi és politikai pályán, 20 évet száműzetésben és 20 évet a Nemzeti Múzeum szolgálatában, mint ennek igazgatója és regeneratora töltött. Ez utóbbi minőségében szerzett érdemei s azon elismert tény, hogy az intézetet európai színvonalra emelte, jogczímet adnak a múzeumi tisztviselőknek, mint hozzá legközelebb állóknak arra, hogy ötlet akadémiái jubileuma alkalmából melegen üdvözöljék és erőt, egészséget kívánjanak további üdvös működéséhez. Pulszky meghatva köszöntö meg a tisztikar ovációját, de hangsúlyozta, hogy azon eredmény, melyet ő a Nemzeti Múzeumban 20 évi igazgatósága alatt elért, nem az ő, hanem a tisztviselők érdeme, kiknek magas tudományos szakképzettségök, ügyszeretetök és lelkesedésök tette lehetővé azon sikereket, melyek az ő aerájához fűződnek, de oroszlánrésze van ezen sikerekben a közoktatási miniszterium azon referenseinek is, kik az utolsó 20 évben a miniszteriumban a múzeumi ügyek élén állottak s ezeket tehetségök szerint előmozdítani törekedtek, ezek: boldogult Hegedüs Candid Lajos, Forster Gyula és Szalay Imre. Végül büszkének vallva magát, hogy ily tisztviselői kar élén a Nemzeti Múzeum haladásán közremunkálhatott. ajánlotta magát ezeknek szives barátságába. Az nap este az intézet tisztviselői az ünnepelt tiszteletére zártkörű díszebédet rendeztek, melylyel az ünnepély véget ért.

— **Esztergom vármegyei irók.** Zelliger Alajos fővárosi hitoktató s a «Népnevelő» főmunkatársa összeállította az esztergom-vármegyei irók jegyzékét, melyet «Esztergom-vármegyei irók, vagyis Esztergom városában és vármegyében született vagy működött irók koszorúja. Pályadíjjal koszorúzott mű. Budapest, 1888. 8r. VI+265 l.» czim alatt tett közzé. — A munka, mely Majer István esztergomi kanonoknak 50 éves irói jubileumára van ajánlva, összesen 366 írónak rövid életrajzát és munkáinak jegyzékét sorolja fel, s ha az adatok felsorolásában és felhasználásában a teljességre számot nem tarthat, úgy ez a dolog természetében fekszik, de, a szerző dicséretére legyen mondva, többet nyújt, mint a mennyit egy kezdő írótól közönségesen várhatunk. Azt hiszszük, a fiatal

szerző jó szolgálatot tett a hazai bibliographiának és irodalomtörténetnek, midőn szorgalommal és tanulmánynyal összeállított munkáját közzétette, mely, elismerjük, jelen alakjában is hézagot fog pótolni irodalmunkban, de meg vagyunk róla győződve, hogy ha szerző ur a fővárosi könyvtárakban levő anyagot alaposan és kritikával fogja felhasználni, munkája néhány év alatt terjedelemben és belértékben jelentékenyen bővitve és javítva meg fogja érni a második kiadást, a mit a szerző úrnak szivből kívánunk. Egyébként óhajtjuk, hogy szerző úr példáját más megyei monographusok is kövessék.

— **Halottaink.** Szerkesztői kötelességünk egyik legszomorúbbikát teljesítjük, midőn ezen rovatban nehéz szívvvel megemlékezünk azon ügybarátainkról és munkatársainkról, kiket ez év folyamán, a hazai könyvtárügy és bibliographia nem kis veszteségére elragadott körünkből a halál. A sorozatot a nagy érdemű és nagytudományú *Somogyi* Károly esztergomi kanonok nyitja meg, ki 60,000 kötetből álló könyvtárával a róla nevezett szegedi könyvtárnak vetette meg alapját s nagylelkű alapítványával a hazai elsőrendű könyvtáralapítók sorába emelkedett. Nevét és könyvtárát a hazai művelődéstörténet gróf Eszterházy Károly egri püspök, báró Szepessy Ignác és Klimó György pécsi püspökök, gróf Festetich György, gróf Batthyányi Ignác erdélyi püspök, gróf Teleki Sámuel, báró Bruckenthal Sámuel és gróf Széchenyi Ferencz neveivel és az ezek által alapított könyvtárakkal együtt fogja emlegetni, folyóiratunk pedig, mely 1881-diki folyamában a boldog emléktű alapítónak alapító levelét a M. Tudom. Akadémia szakértőinek véleményével együtt közölte s azóta a közkincesévé vált szegedi könyvtár jelentését évenként közli, ma a hála és elismerés köteles adóját rója le, midőn az elhunytól, mint elsőrendű hazai könyvtáralapítóról kegyelettel megemlékezik. — Óhajtjuk, hogy a szegedi Somogyi-könyvtár töltsen be azon missiót, melyet a nagylelkű alapító számára kijelölt s érje el a hazai közművelődés szolgálatában a fejlődés azon fokát, a melyről Somogyi Károly oly méltán álmódzott. — Érzékeny veszteség érte a magyar tudományosságot és folyóiratunkat *Deák Farkas*, a M. Tud. Akadémia rendes tagjának és nyugalmazott miniszteri osztálytanácsosnak halálával, ki mint a «Magyar Könyv-Szemlé»-nek kezdettől fogva munkatársa, egész lelkesedéssel csüngött folyóiratunkon s ezt

számos becses közleménnyel gazdagította. Egyike volt azon kevés magyar tudósoknak, kik az általuk művelt szakot úgyszeretettel és lelkesedéssel kezelik s annak a tudományos társulatokban, a társadalmi téren és az irodalomban egyaránt híveket tudnak szereztetni. Levéltári és könyvtári kutatásaiban mindig talált tárgyat melylyel folyóiratunk közleményeit gyarapította, és saját tanulmányai mellett talált időt könyvészeti tanulmányokkal is foglalkozni. Benne a «Magyar Könyv-Szemle» legrégebb munkatársainak egyikét gyászolja. — A könyvtárnokokból ez évben temettük el a budapesti egyetemi könyvtár nyugalmazott második őrét, dr. *Márki Józsefet*, a classikus műveltségű és széleskörű tudományos képzettségű férfit, kit irodalmunk a közoktatás, a könyvtártan és a latin remekírók körébe vágó munkáiról ismer, ki a közoktatás és a könyvtárügy szolgálatában eltöltött 45 évi hivataloskodása után, a jól teljesített kötelesség fölemelő öntudatával, minden kitüntetés nélkül vonult nyugalomba. De nem sokáig élvezhette a jól megérdemelt nyugalmat, mert nyugdíjaztatása után alig néhány hónapra elhunyt. Pályatársainak, tisztelőinek, barátainak és családjának részvételéhez, szomorú szívvel csatlakozik folyóiratunk is, mely a boldogulthban a mostoha sorsú hazai könyvtárnokok egyik veteránját gyászolja. — Végül kötelességünknek tartjuk még dr. *Henszelmann Imréről* is e helyütt megemlékezni, kinek elhunytát a hazai műtörténet és archaeologia mellett a bibliographia is méltán számítja veszteségei közé, mert ő volt az, ki 1862-ben Kubinyi Ferencz és Ipolyi Arnold akadémiai tagok társaságában Konstantinápolyban a török szultán könyvtárában fölfedezte Mátyás király könyvtárának maradványait, s midőn ezeket a M. T. Akadémiában és az irodalomban ismertette, nekünk jogczímet adott arra, hogy róla, mint oly tudósról, ki a hazai bibliographia körül érdemeket szerzett, e helyütt megemlékezzünk. Másoknak lesz feladata az ő érdemeit, melyeket a hazai műtörténet és archaeologia terén szerzett, méltányolni, mi csak egy fontos momentumot emeltünk ki életéből, mely a Corvina bibliographiájában fordulópontot képez, ezen a czímen vindikáljuk őt magunknak is, s fölvettük halottaink sorába. — Nyugodjék a többi ügybarátokkal együtt békében!

— **A N. Múzeum kéziratárának gyarapodása.** A Nemz. Múzeum kéziratára 1888-ban 77 kötet XVII—XIX. századbéli hazai vonatkozású kézirattal és 15 fényképmásolattal és ugyan-

ennyi negatívval gyarapodott és pedig 18 kézirattal ajándék, a többiekkel vásárlás útján. A hazafias adományozók közt első helyen kell kiemelnünk: báró Podmaniczky Frigyes ajándékát, ki irodalmi dolgozatainak eredeti kézírataival, összesen 14 kötettel gyarapította gyűjteményünket, továbbá dr. Thallóczy Lajos es. és kir. kormánytanácsost, ki Hora és Kloskára vonatkozó XVIII. sz. magyar kéziratot, Vendrey Ferencz tábornokot, ki «De Principibus status Publici Articuli Diaetales című, XVIII. századbéli latin kéziratot, Chalupka Jenő budapesti egyetemi bölcsészethallgatót, ki «Gáti István: Természet Históriaja, melyet a gyenge elmék kedvéért készített Máramaros-Szigeten 1764-ben» című kéziratot és Szeghő Kálmán miskolci lakost, ki egy XVIII. századbéli görög imádságos könyvet ajándékozott a könyvtárnak. A vásárlásokból kiemeljük a következő kéziratokat: 1. Gundlingii: Discursus über das Testamentum pacis Westphaliae. XVIII. sz. német kézirat 1 kötet. 2. Lányi: Tractatus de variis processuum speciebus et natura. XIX. sz. kézirat 1 kötet. 3. Haczegi Miklós: Halott temetésre való énekek 1728-ból. XVIII. sz. kézír. 1 k. 4. Váli Mihály: Dictionellum Hungarico medicum azaz Bötü rendi szerint magyarul mondó orvos könyvecske etc. XVIII. sz. kézír. 1 kötet. 5. Geszner Idyllumi, fordította Kazinczy Ferencz 1785-ben, XVIII. sz. kézír. 1 kötet. 6. Kazinczy Ferencz: es. kir. kamarás és major Nagyajtai Cseréy Farkas barátomhoz. Eredeti kézirat, 1 füzet. 7. De Arce Arva et ejus origine, situ et tam vetere quam recentiori eius statu. XIX. sz. kézír. 1 füzet. 8. Lugossy József különféle jegyzetei. Eredeti kézirat 1 füzet. 9. Decisiones curiales ordine alphabetico collectae, XVIII. sz. kézirat 1 kötet. 10. Cynosura iuris Hungarici, XVII. sz. kézirat 1 kötet. 11. Tárgy és névmutató Kossuth Lajos Országgyűlési tudósításaihoz, Erdélyi Ferencztől. XIX. sz. kézirat 1 kötet. 12. Diarium Diaetae Annorum 1741., 1751., 1764. XVIII. sz. kézirat, 3 kötet. 13. Acta diaetalia annorum 1662., 1727—9. et 1751. XVIII. sz. kézirat 2 kötet. 14. Cynosura corp. jur. Hungarici, XVIII. sz. kézír. 1 kötet. 15. Idea urbarialis regulationis et commissionis regiae in urbarialibus elaborata, XVIII. sz. kézirat 2 kötet. 16. Idea praxis processualis et praxis iudiciaria civilis, XVIII. sz. kézír. 2 kötet. 17. Statuta cemitatus nitriensis anni 1777. XVIII. sz. kézír. 1 kötet. 18. Planum seu decisiones Curiae regiae et decisiones curiales ab anno 1768. XVIII. sz. kézirat

2 köt. 19. Dator et revisor rationum contributionalium in Hungaria anno 1745., 1747. et 1751. XVIII. sz. kézír. 1 köt. 20. Institutiones iuris privati Hungarici et extractus juris patrii, XVIII. sz. kézír. 2 köt. 21. Tractatus de processibus causarum fori comitatensis, XVIII. sz. kézír. 1 köt. 22. Vocabularium iuris criminalis Hung. XVIII. sz. kézír. 1 köt. 23. Jus Brunswikiale XVIII. sz. kézír. 1 köt. 24. Dobokay : Institutiones politicae, XIX. sz. kézír. 1 köt. 25. Commentaria operis Verbőczyani, compendium juris Hungarici et ius publicum Hungaricum, XVIII. sz. kézír. 3 köt. 26. Analecta Rumyana, XVIII. sz. kézír. 1 köt. — *A fényképmásolatgyűjtemény* számára lefényképeztettek : 1. a königsbergi könyvtár XIV. századbeli magyar nyelvemléke ; 2. a florenzei állami levéltárban levő Domitii Calderini czimű Attavantes-féle Corvin-codex három czímlapja ; 3. a volterrai Museo Guarnacciban levő Joannes Fr. Marliani czimű Corvin-codex 4 lapja és 2 táblája ; 4. a müncheni hamisított Corvin-codex 2 táblája ; 5. a bécsi császári udv. könyvtárnak : Agathias De Bello Gothorum és Bonfini: Symposion de virginitate et pudicitia coniugali czimű Corvin-codexek 3 czímlapja, összesen 15 darab, melyekkel a könyvtár fényképmásolatgyűjteménye a 700 darabot megközelíti. Ezen fényképmásolatokból a florenzei, volterrai és münchenieket a jelen folyamhoz mellékelt hasonmásokban találják olvasóink.

— **Könyvtári és levéltári búvárlatok.** A N. Múzeum könyvtárának tisztviselőiből a nyári szünet alatt *Csontos János* segédőr a bécsi hg Liechtenstein, a bécsi érseki könyvtárban, a klosterneuburgi ágostonrendiek és a zwettli czisterecziták könyvtárában folytatta kutatásait a magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és Corvin-codexek felderítésére, az ősszel pedig *Schönherr Gyula* könyvtári gyakornok társaságában a zágrábi könyvtárakban kutatott, hol a főkapitáni kincstárban levő *Kalmáncsehi-* és *Bakocs-féle* missalék miniatűrjeit, a káptalani könyvtárban a hazai vonatkozású középkori codexeket, az egyetemi könyvtárban pedig a *Hilarius de Trinitate* czimű Corvin-codexet tette tanulmány tárgyává. — Dr. *Fejérvataky László* levéltárnok pedig a müncheni állami levéltárban, az insbrucki egyetemi könyvtárban és az odavaló helytartótanácsi és városi levéltárban magyarországi vonatkozású középkori okleveleket nyomozott, melyekről regestákat és másolatokat készített. Ezen két rendbeli kutatásnak eredményét, mely a

hazai középkori történetírás és művelődéstörténethez sok ismeretlen adalékot nyújt, folyóiratunk 1889-diki I—II. (január—júniusi) kettős füzetében, mely f. é. augusztus havában kerül ki sajtó alól, két kimerítő jelentésben fogjuk egész terjedelmében ismertetni.

— **Ismeretlen magyar nyelvemlék 1474-ből Bécsben.**

A bécsi császári udvari könyvtárban a könyvtáblákról lefejtett régi kéziratredékek közt, melyeknek rendezésére most került a sor, napfényre került egy 1474-ből való magyar nyelvemlék, melyet a magyar irodalomtörténet már elveszettnek hitt. Váczi Pál domonkosrendű szerzetesnek a nyulak-szigeti dömés apáczák számára magyarra fordított szabályai ezek, melyekből most a bécsi udvari könyvtárban négy 4-edrétű levél került meg. Ezen nagybecsű nyelvemléket, melyet a bécsi császári udvari könyvtár nagyérdemű és tudományú igazgatója, *Birk Ernő* udvari tanácsos őrzött meg irodalmunknak, kérésünkre *Kluch* János hazánkfia, a bécsi udvari könyvtár amanuensise, fogja a «Könyv-Szemle» legközelebbi füzetében ismertetni.

— **Dr. Simor János** bibornok-hercegprimás és esztergomi érsek magánkönyvtáráról, továbbá a stockholmi Hammer-féle könyvtárról, valamint a statisztikai hivatal és az országos zeneakadémia és más hazai könyvtárakról az utolsó időben megjelent könyvjegyzékeket térszűke miatt folyóiratunk legközelebbi számában fogjuk ismertetni.

— **Petrik Géza bibliographiája.** *Szabó* Károly: «Régi Magyar Könyvtára»-nak első két kötete és *Kertbeny* Károlynak Magyarországra vonatkozó «Régi német nyomtatványok 1454—1600-ig» című munkája után igen hasznos és hézagpótló azon bibliographiai munka, melynek szerkesztésére *Petrik* Géza, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium segélyezésével vállalkozott, midőn a Magyarországon és külföldön 1712—1860-ig megjelent hazai vonatkozású nyomtatványoknak összeállítását tűzte ki feladatául. Ezen munkából, *mely öt kötetre van tervezve*, ekkorig megjelent az 1-ső kötet 4 füzetben, mely Aa betűtől — Gwoth Jonas Theophil-ig terjed, 8-adrétben 1—954 lapot tesz ki, s az ezen betűk közt foglalt hazai vonatkozású nyomtatványok jegyzékét tartalmazza. A munkát írók, tudósok, könyvtárosok és könyvkedvelők haszonnal forgathatják, a szerkesztőről pedig el kell ismernünk, hogy az ügy érdekében nagy gonddal kutatta át a fővárosi és vidéki könyvtárakat, felhasználta az irodalmi segéd-

munkákat és mindent megtett, arra, hogy az említett időközben megjelent hazai vonatkozású nyomtatványokról egy lehető teljes jegyzéket állítson össze. Munkájának azon előnye van, hogy a gyűjtelékes munkákat és folyóiratokat tartalom szerint közli s ezáltal a kutatónak nemcsak a keresést, de a munka használatát is megkönnyíti. Azon körülmény pedig, hogy a szerkesztő a munka végéhez tudományos szakmatatót, tárgyak és csoportok szerint szándékozik készíteni, a munka becsét és használhatóságát jelentékenyen fogja emelni.

A munka teljes czime a következő: *Bibliographia Hungariae*. Magyarország bibliographiája 1712—1860. (Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. Összeállította s tudományos szakmatatóval ellátta *Petrik Géza*, bevezetéssel *Szilágyi Sándor*-tól. Budapest, 1888. Kiadja Dobrowsky Ágost, n. 8r.

I. köt. 1-ső rész IV+240 l. Aabc. — Beöthy Zsigmond. — 2. rész 241—480 l. Beöthy Zsigmond. — Cypressenzweige. — 3. rész 481—720 l. *Cypriani D. Cecilii*. — Évkönyve. — 4. rész 721—954 l. Évkönyve. (A magyar ifjuság-) — Gwoth Jónás Theophil. — Ára füzetenkint 2 frt 50 kr.

Kivánjuk, hogy a szerző a következő füzeteket is az eddigiekhez hasonló pontossággal tegye közzé.

— **Konstantinápolyi könyvtári buvárlatok.** Fraknoi Vilmos és Vámbéry Ármin, a M. Tud. Akadémia rendes tagjai, a nyári szünidő alatt a konstantinápolyi császári Eszki Szerail könyvtárában kutattak. Ugyanott az ősszel Thaly Kálmán rendes tag és báró Nyáry Jenő levelező tag több napig tartó kutatásokat eszközöltek s a török udvari méltóságok részéről a legnagyobb előzékenységgel fogadtattak. Ezen kutatások eredményéről, valamint a nyugati tudósok által a konstantinápolyi császári könyvtárakban látott és felhasznált nyugati codexekről a «Magyar Könyv-Szemle» legközelebbi füzete fog hozni részletes kimutatást. Itt csak azt emeljük ki, hogy Thaly Kálmán a könyvtárban egy újabb összeállítású, ivrétalakú, ibolyaszínű boritékba fűzött, török nyelven irt jegyzéket talált, melyben 494 kötet kézirat és nyomtatvány van felsorolva. A görög codexek czime a jegyzékben ki van írva, de készítője latinul nem tudván, a latin könyveknél csak azt írta: egy latin könyv. E catalogusban a legrégebb könyv a XII.

századból való, a legújabb: Versailles leírása, tehát XVII. századbeli könyv. Ezen 494 könyv a kincstár helyiségeiben (a «Khazine»-ben) van, de illetékes férfiak értesülése szerint a felsoroltakon kívül vannak még ládában is catalogisálatlan könyvek, melyek ekkorig átkutatva nincsenek. Ez alkalommal megemlítjük, hogy Blass F. kielii egyetemi tanár 1887-ben a németországi konstantinápolyi nagykövet közbenjárásával, tüzetesen megvizsgálta a konstantinápolyi régi Eszki Szerailban levő görög és latin kéziratokat, melyekről a «Hermes» 1888-diki folyamában (Handschriften in alter Serail zu Konstantinopel» czim alatt 219—233 l.) tett jelentést. Ezen jelentésre, valamint az európai tudósok által Konstantinápolyban az Eszki Szerailban eszközölt kutatásokra a «Könyv-Szemle» legközelebbi füzetében visszatérünk.

— **II. Sándor czár 1856-iki koronázási albuma.** *Moskovicz* Lajos bankigazgató úr a Nemzeti Múzeum könyvtárának egy fényes kiállítású, rendkívül diszes és nagyértékű képes munkát ajándékozott, mely II. Sándor czár 1856-dik évi koronázási albumát tartalmazza, s egyike azon ritka munkáknak, melyek külső fényes és művészi kiállításuknál, beltartalmuknál és kiváló alkalmi jellemüknél fogva aránylag kevés számú példányban rendkívül fényes kiállításban jelentek meg, könyvkereskedésbe nem kerültek s minden tekintetben első rendű bibliographiai ritkaságok közé tartoznak. Ezen fejedelmi fénynyel és ritka műizléssel óriási, (91 centiméter magas, 70 centiméter széles) ivrétben, királyi kartonra kiállított munka francia nyelven van írva és II. Sándor czár 1856-dik évi koronáztatása alkalmából készült, melynek lefolyását 125 lapra terjedő szövegben írja le s kiválóbb mozzanatait és jeleneteit 24 chromolitographiai és 30 fametszetű képpel illusztrálja. Czime: «*Description du sacre et du couronnement de leurs Majestets imperiales L'Empereur Alexandre II. et L'Impératrice Marie Alexandrovna MDCCCLVI.*», mely nagy arany uncialis betűkkel van a czímlapra nyomva. A munka párisi műintézetekben készült, az illusztrációkból különösen kiválnak a Zichy Mihály hazánkfia által festett képek, melyeken a koronázási ünnepélyen résztvett magyar főurak diszmagyarba öltözött arczképei határozottan kivehetők. Különösen szép a herczeg Eszterházy Pál osztrák nagykövet által a czár tiszteletére adott bál illusztrációja, mely a koronázási ünnepélyeknek egyik fénypontját képezte. A munka eredeti kötése sötét zöld

vászon, a jogar és korona aranyozott jelvényével s arany vágással. Érdekesnek tartjuk fölemlíteni, hogy ezen munka, mint könyv, ez időszert a Nemzeti Múzeum könyvtárának *legnagyobb könyve*, mely magasságára és szélességére nézve a könyvtár legnagyobb könyveit is felülmulja s külön asztalon őriztetik.

— **A könyv régen és most.** Ezen czim alatt Szana Tamástól egy érdekes könyvecske jelent meg, mely ismeretterjesztő modorban a könyv történetével a legrégebb időtől fogva a legújabb korig foglalkozik, s a könyv szerepét az ó-, közép- és ujkorban vonzó előadásban ismerteti. Szerző maga is amateur levén, tárgyát nem csak ismeri, de szereti is s munkájában kiterjeszkedik mindarra, mit egy kis könyv keretében a könyvek keletkezéséről és ritkaságáról, a nevezetesebb könyvkedvelőkről, könyvtárakról, kötésekről és nyomdászokról a művelt közönségnek el lehet mondani. — Ezen kívül a könyv általános története mellett tekintettel van a hazai könyvtári és művelődési viszonyokra is, melyeket a külföldi viszonyokkal szemben mindig kiemel. A munka nyolcz fejezetből áll s négy műmelléklet díszíti, melyek egy Corvin-codexnek címlapját, egy Corvin-codexnek jellemző bórkötését, Thuróczy krónikájának azon lapját, hol Mátyás király arczképe fordul elő és a legrégebb magyar könyvnek: Komjáthy Benedek Sz. Pál 1533-dik évi magyar fordításának ajánlólevelét sikerült hasonmásban tüntetik fel. A könyv a francia amateur-kiadások izlésében igen csinosan van kiállítva, szép egyenletes nyomás, izléses initiálék, homlok és záró vignetták díszítik és egész külső kiállításában a Hornyánszky-nyomda haladásáról, izléséről és versenyképességéről tanuskodik. A könyvecske kis 8-adrétben 113 lapból áll, igen izléses a hártya-borítékon levő uncialis betűkkel nyomott rövid czim: *A könyv*, mely mint rövid könyvczim, a borítékon igen jól veszi ki magát. A könyvcskét, bár könyvkedvelők számára készült, a szakember is haszonnal olvashatja. Megjelenéséhez a szerzőnek és kiadónak egyaránt gratulálunk.

— **Bod Péternek**, a «Magyar Athénás» szerzőjének magyar egyháztörténeti munkájából, mely kéziratban sokáig a leydeni egyetemi könyvtárban lappangott, megjelent Leydenben az 1-ső kötet a következő czim alatt: *Historia Hungarorum Ecclesiastica*, inde ab exordio novi Testamenti ad nostra usque tempora ex monumentis partim editis partim vero ineditis fide dignis col-

lecta studio et labore *Petri Bod* de Felső-Csernáton V. D. ministri m. Igeniensis et Synodi Generalis Reformatorum in Transylvania notarii. Edidit L. W. E. Rauwenhoff Theol. Doct. Prof. in Academia Lugduno-Batava adjuvante Car. Szalay Philol. Class. Prof. in gymnasio Ref. Budapestino, Tom. I. Lib. I. et II. Lugduni Bataavorum apud E. J. Brill socios 1888. Nagy 8r. XVI+477 l. — A munka díszes kiállítástú s báró Vay Miklósnak és Tisza Kálmán-nak van ajánlva.

— A „**Magyar Könyv-Szemle**“ 1889-diki folyamából az I—II. kettős füzet (január—junius) sajtó alatt van, s az 1888-dik évi könyvészeti rovattal együtt 2 chromolitographiai és több phototypiai műmelléklettel 1889-dik évi augusztus havában fog megjelenni.

— **Értelemzavaró sajtóhibák.** Folyóiratunk két cikkébe értelemzavaró sajtóhibák csusztek be, melyeket ezennel helyreigazítunk. Így a 124. lapon Anno Xristi MCCCXCVI évszámból egy C kimaradt, az évszám tehát így olvasandó: MCCCCXCVI, vagyis 1496. — A 133. lapon levő jegyzetben: Ezen Ordinarius helyett: «Ezen 1509-ik évi Ordinarius» s a 164. lapon SENERA szó helyett *GENERA* olvasandó.